

Fecr Yayınları: 334

Nüzul-i İsa ve Mehdilik
Nedir Ne Değildir?

Proje Editörü

Prof. Dr. Adnan Demircan

Bilim Dalı Editörleri

Prof. Dr. Adnan Demircan | Prof. Dr. Ahmet Keleş
Prof. Dr. Mahmut Çınar | Prof. Dr. Yaşar Düzenli

Yazarlar

Prof. Dr. Hakan Olgun | Prof. Dr. Mustafa Öztürk
Prof. Dr. Ahmet Yıldırım | Prof. Dr. Mahmut Çınar

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 13178)

Kapak ve Mizanpaj
FCR

Baskı ve Cilt
Şafak Matbaacılık
İvedik O.S.B. Matbaacılar Sitesi 1515. Sk. No: 53
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0312. 229 57 84
(Sertifika No: 16104)

1. Baskı: Aralık 2019

ISBN
978-605-7570-69-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mh. Boyacılar Sk. No:14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0 312) 310 08 60 - Fax: (0 312) 311 47 89
web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

HAKAN OLGUN
MUSTAFA ÖZTÜRK
AHMET YILDIRIM
MAHMUT ÇINAR

**NÜZUL-İ İSA
ve MEHDİLİK**
nedir?
ne değildir?

Hakan OLGUN

1972'de Samsun'da doğdu. 1996'da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde lisansüstü eğitimine başladı. 2000 yılında bu enstitüye araştırma görevlisi olarak atandı. Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda doktora eğitimini tamamlayan Olgun, 2007 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. 2011 yılında doçent, 2016 yılında ise profesör oldu. Halen İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Mustafa ÖZTÜRK

1965 yılında Giresun'da (Keşap/Kaşaltı) doğdu. 1987'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. On yılı aşkın bir süre öğretmen olarak görev yaptı. 1998'de Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tefsir yüksek lisansını, 2002'de yine aynı enstitüde doktorasını tamamladı. 2003 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'nda yardımcı doçent olarak göreve başladı. 2005'de doçent, 2011'de profesör oldu. 2017'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'na geçti. Halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

Ahmet YILDIRIM

1964 yılında Bayburt'ta doğdu. 1987 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1990 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hadis Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansını, 1996 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hadis Ana Bilim Dalı'nda doktorasını tamamladı. 1997 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Ana Bilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. 2006 yılında doçent, 2011 yılında profesör oldu. Halen Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Mahmut ÇINAR

1965 yılında Adıyaman'da doğdu. İlk tahsilini köyünde tamamladı. 1985 yılında Kayseri/Develi İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. 1996 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyal Bilimler Ön Lisans programından, 2003 yılında ise Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek Lisansını 2006 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat/Kelâm Ana Bilim Dalı'nda tamamladı. 2011 yılında doktorasını tamamladı. 2014'te doçent, 2019'da ise profesör unvanı aldı. Halen Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Sunuş

İslam tarihi, sosyal, siyasi, iktisadi, hukuki ve kültürel birçok farklı boyutuyla birlikte aynı zamanda canlı bir ilmî serüvenin de tarihidir. Müslümanların ilim yürüyüşleri, Hz. Peygamber (s) döneminden başlayarak Kur'an etrafında başlamış, sonraki dönemlerde sahip oldukları birikim ve kazanımlarına göre farklı alan ve disiplinler ortaya çıkmıştır.

Klasik dönemde, ilim insanlarından temel dinî alanlarda belirli bir düzeyde yetkinlik bekleniyordu. Buna rağmen erken dönemden itibaren, âlimlerin daha yoğun ilgi gösterdikleri ve çalışmalarını buna göre şekillendirdikleri alanlar ortaya çıkmıştır. Bazı âlimler ise birden çok alanda çalışmalar yapmış ve bu yönleriyle bilinmişlerdir. Elbette bir insanın her alanda yetkin olması mümkün değildir. Ancak öteden beri, âlim sıfatının hemen her konuda bilgi ve görüş sahibi olmayı gerektirdiği anlayış ve beklentisi bulunmaktadır.

Âlimlerin ilgi duydukları konularda savundukları görüşler arasında farklılıkların olması, insanın zihin dünyasının inşasındaki iç ve dış birçok etkene bağlı olduğu muhakkaktır. Farklılıklar, kişisel yaklaşımlardan kaynaklanabildiği gibi, âlimlerin yetiştiği ortamlar ya da aidiyetlerden beslenebilmiştir. Görüş ve yaklaşım farklılıklarını doğal görüp anlamaya çalışanlar olabildiği gibi, kendi inanış ve görüşünden başka görüşlere karşı daha az müsamahakâr olanlar da vardır. Ancak geçmişte İslam dünyasında görüş ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan polemik, tartışma ve hatta kavgalar, genellikle derin krizlere sebep olmamıştır.

İnsanın, farklılıklara arifane yaklaşımı muhafaza etmesi, hatta farklı düşüncelere sahip insanların kendilerini ifade etme haklarını kendi görüşünü ifade etme hakkı gibi değerli görmesi

önemlidir. Diğer taraftan ilmî hayatın, geçmişten geleceğe uzanan insanlık tarihi kadar eski bir yürüyüş olduğu da unutulmamalıdır. Bu yürüyüşte yokuşlar, zorluklar ve kolaylıklar olmuştur. İlimlerin tasnifi ve tanımlarla ilgili süreç de geçmişten geleceğe uzanmaktadır. Günümüzde yaşadığımız tecrübe, ilmî disiplinler arasında duvarlar örüldüğünü göstermektedir. Bunun farkında olan ilim insanlarının, bu sorunu aşma yönünde çaba göstermeleri önemlidir. Zira -ne kadar bağımsız hareket etmeye çalışsalar da- ilmî disiplinlerin ortak zeminlerinin olduğu bir vakıdır. Bu da kaçınılmaz olarak tedahüllere yol açmaktadır.

“Nedir Ne Değildir?” projesi çerçevesinde telif edilen elinizdeki kitapta, günümüzde sık sık tartışılan konular üzerinden ilmî disiplinlerin birbirleriyle ilişkileri, ayrıldıkları noktalar ve yöntem farklılıklarını göstermeye çalıştık. Aynı konuda, tefsir, hadis ve kelam olmak üzere üçü sabit, biri ise ele alınan konuya göre değişken olmak üzere dört ilim dalından dört uzmanın konuyu ele almalarını ortaya koymalarını istedik.

Bizi bu projeyi gerçekleştirmeye teşvik eden etkenlerden biri, son dönemlerde dinî konularda yapılan tartışmaların düzeyinin oldukça düşmüş olduğunu gözlemlememizdir. Nitekim dinî tartışmalara yetkin olan ya da olmayan herkes katılabilmekte, hatta çoğu zaman konuşması gerekenlere söz verilmemektedir. Bu proje ile bilim insanlarının, görüşlerini polemik ortamı olmadan sükûnetle anlatmalarına zemin oluşturmaya çalıştık.

Sonuç olarak, dinî konuların birçoğunda mutlak yargılarda bulunmak ve son sözü söylemek mümkün değildir. Herkes eteğindeki ortaya dökerek, okuyanlar ise bunları kritik edecektir. Doğru olanı budur. Geçmişte örneklerini gördüğümüz, ancak uzun süredir kaybettiğimiz, -ilim tarihindeki önemli gelişmeleri ortaya çıkaran- dinleme, anlama, yorumlama ve -gerekirse- karşı görüş inşa etme tavrını meşru bir hak olarak gören damarı tekrar ihya etmemiz zorunludur. Birbirimizi dinlemeye, birbirimize konuşma hakkı tanımaya çok ihtiyacımız olduğu ortadadır. Bunu, başkalarının dayatmasıyla değil, içimizden gelen insanın sesini gereği olarak yapmalıyız. Yüce Allah’ın bize kul olarak ta-

ındığı hakkı, beşer olarak birbirimize çok görmememiz gerekir. Tarih boyunca bunun aksine davranan insanlar bulunmuşlarsa da bunların hayırla yâd edilmedikleri muhakkaktır.

Proje, Müslüman bilim insanlarının, birbirlerini dışlamadan, ötekileştirmeden ve tekfir etmeden görüşlerini ortaya koyabilmelerinin imkânsız olmadığını bir kez daha göstermiştir. Okuyucu, bilim insanlarının birikim ve yaklaşımlarına dayanan görüşlerden dilediğini seçmekte özgürdür. Dilerse farklı görüşlerin kendince kabul edilebilir taraflarını alarak başka bir sentezle yeni bir yol da açabilir.

Projenin bize gösterdiği önemli bir gerçek de ilim insanlarının aynı ya da benzer nassları kullanarak farklı sonuçlara ulaşabildikleridir. Nassların aynı olması, görüşlerin aynı olması sonucunu doğurmayabiliyor. Bu da yorum ve içtihad imkânından doğuyor. Nass tek olsa da onu yorumlayan insanlar farklıdır. Rivayetleri esas aldığımızda kaynak çeşitliliği de kaçınılmazdır. Ancak burada da öznel yorum devreye girmektedir. Bu ve benzeri etkenlerden dolayı görüşler arasında farklılıklar olması anlaşılabilir.

Projenin bize bir kez daha hatırlattığı üzere tefsir, hadis, kelam, fıkıh ve dinî ilimler, hatta başka disiplinler, birbirlerinden bağımsız değildirler. Bu durum, hem bilim dalları arasındaki tedahülleri hem de uzaklaşmanın doğurduğu mahzurları dikkate alarak bilimsel tasniflerde yeni denemeler yapılmasını gerekli kılmaktadır.

“Nedir Ne Değildir” üst başlığı ile ele aldığımız cihad, evrim, hilafet, kabir hayatı, kader, mucize, İsa'nın dönüşü ve mehdilik, şefaet, şeriat ve tarihsellik konularında kaleme alınan bölümlerin yazarları belirlenirken, özellikle belirli bir görüşü savunanlar öne çıkarılmış değildir. Kitaplar okunduğunda tercihin ideolojik değil bilimsel yetkinlikle ilgili olduğu görülecektir. Elbette ülkemizde ele alınan konularda yazabilecek birçok ilim insanımız vardır. Burada tercih edilen isimlerin hiçbiri alternatifsiz değildir. Ancak sınırlı sayıda ilim insanının katkısıyla ortaya çıkan bu projede bazı isimleri tercih etmek kaçınılmaz olmuştur. Böylece projenin hedefleri doğrultusunda dört alan editörü, birbirlerinden bağım-

sız olarak yazarlarını belirlemiş; proje yürütücüsü, yazarların isimlerini belirlemede alan editörlerinin nihai kararlarına müdahalede bulunmamıştır.

Tefsir, hadis, kelim ve diğer alanlarla ilgili dört alan editörünün yanı sıra proje editörünün de okuduğu, farklı ilim insanları tarafından kaleme alınan yazıların ilmî sorumluluğunun yazarlara ait olduğu açıktır. Hem proje yürütücüsünün hem editörlerin hem yayınevinin hem de aynı projede yer alan diğer yazarların, herhangi bir yazıda yer alan bir görüşten ya da bilimsel yaklaşımdan sorumlu olmadığı gibi, bunu paylaşma veya karşı olma hakkı vardır. Görüş ve yorumların, yazarların ilmî ve kişisel tercihlerini ifade ettiğini burada bir kez daha vurgulamayı gerekli görüyoruz.

Projemize katkıda bulunan başta alan editörlerimiz Prof. Dr. Ahmet Keleş, Prof. Dr. Mahmut Çınar ve Prof. Dr. Yaşar Düzenli olmak üzere yazarlarımıza teşekkürlerimi arz ediyorum. Telif edilen on kitabı yayımlayarak projemizi destekleyen Fecr Yayınları ailesi ve kitapların tamamını okuyarak redaksiyonunu yapan değerli Rufe Tiryaki ayrı bir teşekkürü hak etmektedir.

Çalışmamızın, ülkemiz insanının zihni dünyasının inşası, dinî hayatı ve ilmî çalışmalara müspet katkı sağlaması temennisiyle...

Adnan DEMİRCAN
Proje Yürütücüsü

İÇİNDEKİLER

I. Yahudi-Hıristiyan Geleneğinde Nüzul-i İsa ve Mehdilik Nedir Ne Değildir?	11
Giriş: Farklı Din ve İnançlar Bağlamında Mehdi Kavramı.....	13
A. Mesih Kavramı	14
B. Nüzul-i İsa ve Mehdilik Nedir?	16
1. Yahudi Geleneğinde Mesih İnanıcı	16
2. Hıristiyan Geleneğinde İsa-Mesih	19
C. Nüzul-i İsa ve Mehdilik Ne Değildir?	39
Sonuç	43
II. Kur'an Açısından Nüzul-i İsa ve Mehdi/Mesih Meselesi Nedir Ne Değildir?	45
Giriş	47
A. Kur'an Açısından Nüzul-i İsa ve Mehdi/Mesih Meselesi Nedir? ..	48
1. Nüzul-i İsa Meselesi	48
2. Mehdi ve Mesih Meselesi	62
B. Kur'an Açısından Nüzul-i İsa ve Mehdi/Mesih Meselesi Ne Değildir?	70
Sonuç	75
III. Hadislerde Nüzul-i İsa ve Mehdi Nedir Ne Değildir?	77
Giriş	79
A. Tanım ve Kavramsal Çerçeve.....	80
B. Hadislerde Nüzul-i İsa ve Mehdi Nedir?	83
1. Hadislerde Nüzul-i İsa	83
2. Hadislerde Mehdi ve Mehdilik	95
C. Hadislerde Nüzul-i İsa ve Mehdi Ne Değildir?	108
Sonuç	113

IV. İslam Düşüncesinde Mehdilik ve Mesihlik Nedir Ne Değildir?	117
Giriş	119
A. İslam Düşüncesinde Mehdilik ve Mesihlik Nedir?	122
1. Kadim Din İnanç ve Kültürlerde Kurtarıcı İnanıcı.....	122
2. Mecusilikte Saoşyant İnanıcı.....	124
3. Yahudilikte Mesih İnanıcı	126
4. Hristiyanlıkta Mesih İnanıcı	128
5. Literal Anlamda Kurtarıcı Nedir?	130
B. İslam Düşüncesinde Mehdilik ve Mesihlik Ne Değildir?	139
1. İslam Düşüncesinde Nüzul-i İsa Ne Değildir?	140
2. İslam Düşüncesinde Mehdilik Ne Değildir?	147
Sonuç	156
 Bibliyografya	159
I. Yahudi-Hristiyan Geleneğinde Nüzul-i İsa ve Mehdilik Nedir Ne Değildir?	159
II. Kur'an Açısından Nüzul-i İsa ve Mehdi/Mesih Meselesi Nedir Ne Değildir?	160
III. Hadislerde Nüzul-i İsa ve Mehdi Nedir Ne Değildir?	162
IV. İslam Düşüncesinde Mehdilik ve Mesihlik Nedir Ne Değildir?.	166
 Dizin.....	169